

IEVADS BĒGLU TIESĪBĀS

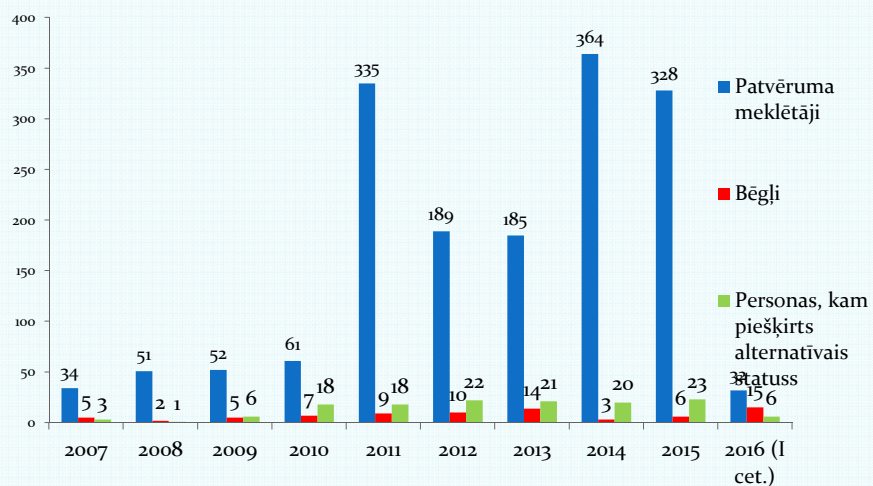
11.05.2016

Svetlana Djačkova
Latvijas Cilvēktiesību centra pētniece

Skaitļi: 2015

- **ap 60 milj. personu (iekšēji pārvietotās personas, bēgļi, patvēruma meklētāji, u.c.) pasaulē**, kas glābjas no vajāšanas, vardarbības, konfliktiem un cilvēktiesību pārkāpumiem (ANO, UNHCR)
- **ap 1.4 milj. patvēruma meklētāju ES (+Norvēģija un Šveice)** (vairāk nekā divas reizes vairāk nekā 2014.gadā)
 - Tostarp vairāk ap **85 500 nepilngadīgo bez pavadības** (vairāk nekā 3 reizes vairāk, nekā 2014.gadā)
 - **Galvenās izcelsmes valstis:** Sīrija (ap 370,000 pieteikumu), Rietumu Balkāni, Afganistāna, Irāka
 - **ES valstis, ar vislielāko patvēruma meklētāju skaitu:** Vācija (ap 500,000 pieteikumu), Ungārija (ap 200,000 pieteikumu), Zviedrija, Itālija, Francija, Austrija, Lielbritānija, Norvēģija, Somija utt.

Skaitļi: Latvija (PMLP)

Skaitļi: Latvija

- **PM izcelsmes valstis, 2015.-2016.g.:** Irāka, Vjetnama, Ukraina, Afganistāna, Gruzija, Krievija, Sīrija, Pakistāna, Kongo, Armēnija, Azerbaidžāna, Kazahstāna, Uzbekistāna, Irāna, Kirgīzija, Baltkrievija, Nigērija, Gambija, Mauritānija, Alžīrija, Eritreja, Izraēla, Kazahstāna
- **Bēgļa statuss, alternatīvais statuss 2016.g.:** Irāka, Afganistāna, Uzbekistāna, Sīrija

11

Tiesības uz patvērumu

- Katram cilvēkam ir tiesības meklēt patvērumu no vajāšanas citās valstīs un izmantot šo patvērumu.
 - *Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija, 12.pants*
- ANO Ženēvas konvencija par bēgļa statusu (1951)
- Saistītas ar daudzām citām cilvēktiesībām (spīdzināšanas aizliegums, tiesības uz efektīvu tiesisku aizsardzību, tiesības uz dzīvību, bērna tiesības, tiesības uz privāto dzīvi, sociāli ekonomiskās tiesības u.t.t.)
- Citas vairākas ANO konvencijas, Eiropas Padomes saistošie dokumenti, ES tiesību normas, tostarp vairākas direktīvas, Starptautisko tiesu spriedumi (ECT, ES tiesa)

Bēgļi ≠ migranti

- **Dažādas migrantu kategorijas:**
 - Ekonomiskie u.c. migranti (uzturēšanas atļauja, vīza)
 - Neregulārie (nelegālie) migranti (personas, kam nav legālā pamata uzturēties valstī): *atgriešanās/izraidīšanas procedūra*
 - Personas, kas ierodas nelegāli (nelūdzot patvērumu)
 - Beigusies vai nav pagarināta uzturēšanas atļauja/vīza
 - Nelegāli nodarbinātie
 - Personas, kam patvēruma iesniegums ir noraidīts galīgajā instancē
- **Termins “bēglis”** starptautiski tiek lietots arī plašāk (aptverot arī patvēruma meklētāju un personu ar alternatīvo statusu kategorijas)

Slide 5

u1 user; 2015.01.26.

Neizraidīšanas princips

- Neviena dalībvalsts nekādā gadījumā neizraida vai neatgriež bēgli uz tās valsts robežu, kuras teritorijā viņa dzīvība un brīvība ir apdraudēta sakarā ar viņa rasi, reliģiju, valstspiederību vai piederību pie kādas īpašas sociālās grupas vai sakarā ar viņa politiskajiem uzskatiem.
 - ANO Konvencija par bēgļa statusu, 33.p.
 - Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencija (3.p. – spīdzināšanas aizliegums) (ECT)
 - Patvēruma likums
 - Attiecas uz patvēruma meklētājiem, bēgļiem un citām starptautiskās aizsardzības formām (alternatīvais statuss)

Kas ir bēglis?

- trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kam ir **labi pamatotas** bailes no vajāšanas pēc **rases, reliģijas, valstspiederības, piederības īpašai sociālai grupai pazīmēm vai politiskās pārliecības** dēļ;
- atrodas ārpus savas pilsonības valsts/agrākās pastāvīgās dzīvesvietas valsts un nespēj vai sakarā ar šādām bailēm nevēlas izmantot šīs valsts aizsardzību;

Vajāšana

- **Vajāšanas veidi:**
 - fiziska vai garīga vardarbība, tostarp seksuāla vardarbība;
 - tiesiski, administratīvi, policijas un/vai tiesu iestāžu pasākumi, kas paši par sevi ir diskriminējoši vai kas tiek īstenoti diskriminējošā veidā;
 - apsūdzība vai sods, kas ir nesamērīgs vai diskriminējošs;
 - juridiskas pārsūdzības atteikums, kā rezultātā tiek piespriests nesamērīgs vai diskriminējošs sods;
 - u.t.t.

Vajāšana

- **Vajāšanas dalībnieki**
 - valsts;
 - partijas vai organizācijas, kas kontrolē valsti vai būtisku valsts teritorijas daļu;
 - nevalstiski dalībnieki, ja valsts vai partijas vai organizācijas, kas kontrolē valsti vai valsts teritoriju, nav spējīgi vai nevēlas nodrošināt aizsardzību pret vajāšanu vai būtisku kaitējumu

Vajāšanas pamati

- **Reliģija:**
 - **Piemēri Latvijā:** kristieši Irānā, Ēģiptē, Uzbekistānā
- **Valstspiederība/tautība**
 - **Piemērs Latvijā:** *gruzīnu tautības personu vajāšana Krievijā*
- **Piederība īpašai sociālai grupai:** (*piem., dzimums, seksuālā orientācija*)
 - **Piemēri Latvijā:** *kaukāziešu izcelsmes ģimenes locekļu vajāšana Krievijā; piederība pie atraitņu grupas, kurām draud piespiedu laulība, un meitenēm, kurām draud dzimumorgānu apgraizīšana Ganā; KF nespēj aizsargāt sievietes pret vardarbību ģimenē.*

Vajāšanas pamati

- **Politiskā pārliecība:**
 - **Piemēri Latvijā:** *bailes no spīdzināšanas un nogalināšanas dēļ piedalīšanās demonstrācijā Turcijā; bailes no apcietinājuma politisko aktivitāšu dēļ Irānā*
- **Alternatīvais statuss: būtisks kaitējums** (nāves sods, spīdzināšana, bruņoti konflikti utt.)
 - **Piemēri Latvijā:** *bailes no nelikumīgas apcietināšanas un spīdzināšanas Irānā; militārie konflikti Kolumbijā; bailes no Taliban sodīšanas Afganistānā*

Patvēruma meklētāju uzņemšana

- **Valsts robežsardze** - pieņem patvēruma iesniegumus, veic sākotnējās pārbaudes un darbības; tiesības aizturēt (AĀIC "Daugavpils")
- **PMLP** - veic patvēruma interviju; pieņem dažādus lēmumus, tostarp par statusa piešķiršanu; pārrauga PMIC "Mucenieki"
- **Juridiskās palīdzības administrācija** - nozīmē advokātu, ja patvēruma meklētājs vēlas pārsūdzēt PMLP lēmumu
- **Administratīvā rajona tiesa** - pieņem galīgo lēmumu par statusu
- **Latviešu valodas aģentūra** - organizē latviešu valodas apmācību PMIC
- **Patvēruma – Drošā māja** - sniedz konsultācijas trešo valstu valstspiederīgajiem, vada ievadkursus par Latviju PMIC, nodrošina tulka pakalpojumus (atbildīga KM)
- **Latvijas Sarkanais Krusts** - tuvākā laikā plāno sniegt sociālo darbinieku pakalpojumus katram patvēruma meklētājiem, bēglim un personai ar alternatīvo statusu (atbildīga ir LM); sniedz humāno palīdzību
- **Latvijas Cilvēktiesību centrs** - veic tiesību uz patvērumu monitoringu, projektu ietvaros sniedz juridisko palīdzību patvēruma meklētājiem

Patvēruma meklētāju tiesības

- Patvēruma meklētāja personas dokuments
- Tiesības uzturēties valstī līdz galīgā lēmuma pieņemšanai
- Pārvietošanās brīvība valsts teritorijā, aizturēšana kā galējais līdzeklis
- Konfidencialitāte (informācijas neizpaušana par patvēruma meklētāju)
- Informācija par tiesībām, juridiskā palīdzība, tiesības pārsūdzēt valsts institūciju lēmumus
- Materiālie apstākļi, kas nodrošina atbilstošu dzīves līmeni, fizisko un garīgo veselību (izmitināšana, pabalsti – EUR 2,15 dienā Latvijā)
- Bērna interešu princips
- Ģimenes vienotības princips

Patvēruma meklētāju tiesības

- **Īpašu procesuālo vai uzņemšanas vajadzību izvērtēšana un ievērošana:**
 - nepilngadīga persona, persona ar invaliditāti, persona vecumā, kuru sasniedzot LV piešķir vecuma pensiju, grūtniece, vecāks ar nepilngadīgu bērnu, cilvēktirdzniecības upuris, persona, kurai veselības stāvokļa dēļ nepieciešama īpaša aprūpe, persona ar garīgiem traucējumiem, persona, kas pārcietusi spīdzināšanu, izvarošanu vai cita veida nopietnu psiholoģisku, fizisku vai seksuālu vardarbību u.c.

Patvēruma meklētāju tiesības

- **Nepilngadīgais bez pavadības** - trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas ir jaunāks par 18 gadiem un ieradies vai palicis LR bez tādas personas pavadības, kura ir par viņu atbildīga (tēvs, māte, aizbildnis) līdz brīdim, kad atbildīgā persona atsāk pildīt pienākumu pret viņu. **Kopš 2010.gada LV ir saņemti 23 patvēruma iesniegumi.**
 - personiskajās un mantiskajās attiecībās pārstāv bāriņtiesa vai tās iecelts aizbildnis, vai bērnu aprūpes iestādes vadītājs
 - primāri tiek nodrošināta aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē
 - lēmumu par izmitināšanu PMIC, audžuģimenē vai bērnu aprūpes iestādē pieņem bāriņtiesa sadarbībā ar PMLP un sociālo dienestu
 - **Praktiskās grūtības** (Ropažu pašvaldība, NVO): grūtības atrast aizbildni; audžuģimeņu nesagatavotība; netiek izmaksāti pabalsti aizbildņiem un audžuģimenēm, jo bērnam-patvēruma meklētājam nav personas kods; valsts tikai daļēji sedz pašvaldības izdevumus par bērna ievietošanu audžuģimenē; izdevumu segšana par izmitināšanu tikai līdz pilngadības sasniegšanai; tulka pakalpojumu trūkums, kas traucē aizbildņa saskarsmi ar bērnu; koordinētās politikas trūkums.

Patvēruma meklētāju tiesības

- **Veselības aprūpe:** No valsts budžeta patvēruma meklētājam apmaksā neatliekamo medicīnisko palīdzību, dzemdību palīdzību, zobārstniecības palīdzību akūtā gadījumā, primāro veselības aprūpi, psihiatrisko palīdzību un medicīnisko palīdzību nepilngadīgām personām, kā arī pakalpojumus Epidemioģiskās drošības likumā noteiktajos gadījumos un tuberkulozes ārstēšanai nepieciešamos medikamentus.
- **Izglītība:** Nepilngadīgajam nodrošina vispārējo izglītību (valsts valodā) atbilstoši izmitināšanas vietai 3 mēnešu laikā no bēgļa vai alternatīvā statusa pieprasīšanas brīža. PMLP vai VRS informē IZM par nepilngadīgā izmitināšanas vietu, bet IZM nosaka izglītības iestādes un noslēdz ar tām līgumu par finansējuma nodrošināšanu. Tiesības pabeigt uzsākto vispārējās izglītības iegūvi arī pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas.

Tiesības pēc statusa iegūšanas

- **Uzturēšanas atļauja, ceļošanas dokuments**
- **Pārvietošanās brīvība dalībvalstī, ES,** tiesības pretendēt uz ES pastāvīgā iedzīvotāja statusu
- Piekļuve **darba tirgum;** ar nodarbinātību saistītas izglītības iespējas - **NVA pakalpojumi** (arī valsts valodas apmācība)
- Pieaugušo izglītības iespējas, ar līdzvērtīgiem nosacījumiem, kā citiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kas legāli pastāvīgi uzturas valstī
- **Nepilngadīgo tiesības uz vispārējo izglītību** valsts valodā (bez papildus valsts atbalsta skolām)
- **Mājokļa pieejamība** (pēc PMIC atstāšanas) – uz līdzīgiem nosacījumiem, kā citiem trešo valsts valstspiederīgajiem, kas legāli pastāvīgi uzturas valstī

Tiesības pēc statusa iegūšanas

- **Veselības aprūpe** – ar līdzīgiem nosacījumiem kā pilsoņiem
- **Īpašo uzņemšanas vajadzību ņemšana vērā, bērna intereses**
- **Sociāli ekonomiskās iekļaušanās (integrācijas) programmas** – individuālie plāni, ko koordinē mentori
- **Ģimenes vienotība, ģimenes apvienošana**
- **Valsts pabalsts:**
 - Pieaugušajiem EUR 139 mēnesī; katram nākamajam ģimenes loceklim – EUR 97; nepilngadīgajam – EUR 97
 - Pabalsts valsts valodas apguvei personai no 7 g.v. līdz EUR 49,80 mēnesī
 - Bēglim pabalstus izmaksā 12 mēnešu garumā, personām ar alternatīvo statusu – 9 mēnešus

Tiesības pēc statusa iegūšanas

- **Sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība:**
 - **Bēgļiem** ir tiesības saņemt tādus pašus sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību kā LR pilsoņiem un citiem pastāvīgajiem iedzīvotājiem
 - **Personām ar alternatīvo statusu** ir tiesības saņemt pabalstu garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai, patversmes un naktspatversmes pakalpojumus, kā arī sociālā dienesta informāciju un konsultācijas;
 - bērniem, kas ieguvuši alternatīvo statusu, ir tiesības saņemt sociālās aprūpes pakalpojumus un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus (Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13.p.1.d.).
 - pašvaldības sociālais dienests ir tiesīgs piešķirt dzīvokļa pabalstu personai, kurai piešķirts alternatīvais statuss, tādā kārtībā un apmērā, kāds noteikts attiecīgās pašvaldības iedzīvotājiem.

Kas ir jāņem vērā (no LCC prakses un materiāliem)

- Komunikācija, valodas barjera (tulkojuma kvalitāte, dzimuma un reliģijas faktors)
- Īpašās vajadzības
- Dokumentu (izglītība, kvalifikācija u.c.) esamība/trūkums
- Kultūršoks, cita vide, kultūra, cita uztvere
- Daudzkārt jāatkārto informācija, jāskaidro situācija, tiesības, pienākumi
- Nesagaidām no katra tūlītēju atklātību un uzticēšanos, ka atcerēsies visu un visās detaļās, tādu pašu uztveri un attieksmi kā mums, likumu un noteikumu izpratni, augstu izglītības līmeni
- Dažādi uzvedības modeļi, emocijas, traumatiskā pieredze (nespēja koncentrēties, atcerēties, nevēlēšanās stāstīt par traumatiskajiem notikumiem, neuzticēšanās, bailes, depresija, zems pašvērtējums utt.).

Kas ir jāņem vērā (no LCC prakses un materiāliem)

- Vienlīdzīga attieksme, uzticēšanās, labvēlīga, pozitīva gaisotne un attieksme, vēlams, konfidenciālā atmosfēra, uzmanīga un aktīva klausīšanās, ieinteresētība; nesteidzīgums; iedrošinājums; precizējumi sarunas veidā.
- Situācijas, kad ar ģimenes locekļiem (piem., ar sievu un vīru) vīru ir jāstrādā atsevišķi.

PALDIES PAR UZMANĪBU!